

Ἐσήκωσα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κρουμβάχερ ὅ,τι μπορούσε νὰ χωρέσῃ σὲ λίγες σελίδες τῆς «Κριτικῆς» καὶ ἐδιάλεξα ἐκεῖνα τὰ μέρη ὅπου φαίνεται ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου, ὅπου λάμπει ἡ ἀγάπη τοῦ συγγραφέως γιὰ τὸν τόπον μας. Ἀπ' τὸ κύριον μέρος τοῦ βιβλίου, τὸ ἐπιστημονικόν, ἐπῆρα μόνον τὰ συμπεράσματα. Κρίσις αὐτοῦ τοῦ μέρους ἀπὸ μένα ποῦ δὲν εἶμαι εἰδικός, θὰ ἦτανε βεβχίως ἀσέβεια. Ἐνα μόνον ἐλάττωμα ἔχει τὸ βιβλίον, ποῦ εἶναι γραμμένον στὴ γερμανικὴ· αὐτὸ μᾶς ἐπιβάλλεται νὰ τὸ διορθώσουμε μεταφράζοντάς το, διότι εἶναι ἀνάγκη τὸ σωτήριον αὐτὸ κήρυγμα μὲ θρησκευτικὴν εὐλάβεια νὰ ἀκουσθῇ ἀπὸ κάθε Ἑλληνὰ ποῦ σκέπτεται.

Ἵστερα κι' ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔργο, φκντᾶζομαι ὅτι πιὰ στοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους τῆς Εὐρώπης ἡ φύσις τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος τόσο θὰ συζητῆται ὅσο συζητεῖται καὶ μεταξὺ τῶν ἀστρονόμων ἂν ἡ γῆ στρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της. Ἐμεῖς θὰ μείνουμε ὁλομόνχοι στὸν κόσμον, ποῦ ὅχι μόνον τὸ γλωσσικὸ ζήτημα δὲ θάχουμε λύσει ἀλλὰ καὶ θὰ συζητοῦμε ἀκόμη ἂν εἶναι ἢ δὲν εἶναι ὁ κ. Κρουμβάχερ ἀρμόδιος.

Σ. Α. Σταματιάδης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

FEUILLETS ὑπὸ JEAN MOREAS (ἔκδοσις «Plume» Paris)

Ἀπὸ τὴν πρώτην φράσιν τοῦ νέου τούτου βιβλίου τοῦ Μωρεᾶς, νιώθει κανεὶς, πῶς ὁ ποιητῆς καὶ ε'τὰ πεζογραφήματά του ἀκόμα, ὅπως καὶ ε' τοὺς στίχους του, κατέχεται ἀπὸ τὸ ἴδιον φωτεινὸ πνεῦμα ποῦ μᾶς ἐφάνερωσε ε' τὴν «Ἑρωφίλῃ» του καὶ ε' τὴς «Στροφές» του, μιᾶς καθολικότητος ε' τὴν σκέψιν καὶ μιᾶς ὑπέροχης αὐστηρότητος ε' τὴν μορφήν.

Τίποτε δὲν εἶνε μέσα ε' τὰ «Φυλλαράκια» ποῦ νὰ μὴν ἔχῃ τὸν λόγο του, ἔστω, κι' ὅταν αὐτὸ τὸ Τίποτε ἐγράφηκεν ἀπὸ μία ἰδιοτροπία ποιητικὴν, ποῦ δίνει ἡ πρώτη ἐντύπωση τῆς ματιᾶς, μιὰ ἐντύπωση ποῦ γεννᾷ τὴν σκέψιν καὶ πλημμυρίζει τὴν ψυχὴν μελαγχολία.

Καὶ ὅμως, δὲν θὰ μοῦ φανῇ καθόλου παράδοξον, ἂν πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ περάσουν, γιὰ τὸν ἀμύητον ε' τὸ πνεῦμα τῆς τέχνης τοῦ Μωρεᾶς, ἀπαρατήρητα κ' ἴσως γιὰ σχεδιάσματα σκέψεων καὶ εἰκόνων, ποῦ ὁ ποιητῆς τὰ ἔγραψε γιὰ νὰ περῇ εὐχάριστα τὴν ὥραν του, ἢ, γιὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἀόριστον ἐκείνην πλῆξιν, ποῦ αἰσθάνεται μέσα ε' τὸ περιβόλι τῆς ζωῆς, κάθε καλλιτέχνης τοῦ λόγου.

Λυποῦμαι ποῦ δὲν εἶμαι τόσο σοφός, γιὰ νὰ βεβαιώσω ἂν τὰ ὠραιότερα πράγματα εἶνε ἐκεῖνα ποῦ γράφονται σὲ τέτοιαις στιγμαῖς, ὅταν ἡ ψυχὴ εἶνε πάρα πολὺ ἀνοιγμένη ε' τὸν κόσμον ἢ βαθύτατα συγκεντρωμένη ε' τὸν ἐαυτὸν της. Μὲν, εἴτε τὸ ἓνα εἴτε τὸ ἄλλο συμβαίνει,

για τὸν ἀμήτο ὅπως δῆποτε εἰς τὰ μυστήρια τῆς πρὸ αὐστηρότερης μορφῆς, τέτοιου εἶδους λογοτεχνήματα, δὲν εἶνε βέβαια γιὰ τὸν πρῶτο τυχόντα, ποῦ μᾶς σταυρώνει εἰς τὸν δρόμο γιὰ νὰ συζητήσῃ ὅ,τι τοῦ κατέθει γιὰ τέχνη καὶ γλῶσσα, ἀλλὰ γιὰ κάπια ἐκλεκτότερα πνεύματα κι' ἴσως γιὰ τοὺς ποιητὰς μόνον, ποῦ ἔχουν — ὅπως ὁ Μαλαρμέ τὸ ἔγραφε κάποτε εἰς τὸν Μωρεᾶς κι' ὁ λόγος γιὰ τὸν «Περιπαθῆ Προσκυνητὴν», — μιὰ γλῶσσα αἰωνία καὶ ξεχωριστὴ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ποῦ εἶνε κτῆμα τους καὶ ποῦ ἀνήκει καθ' ὅλεκληρίᾳ εἰς αὐτούς.

Σ' αὐτὴ τὴν γλῶσσα κι' ὁ ποιητὴς εἰς τὰ «Φυλλαράκια» του μᾶς ψιθυρίζει τοὺς κρυφοὺς διαλογισμούς του, εἴτε δταν ἔμιλει γιὰ τὸν Λεκόντ Ντελίλ, τὸν Μαλαρμέ, τὸν Βερλαίν, εἴτε ὅταν μᾶς εἰκονίζει τὶς νεανικὲς του ἐνθύσεις καὶ τὶς ἐντυπώσεις του τὶς ταξιδιωτικὰς.

Καὶ εἶνε τὰ λόγια τοῦ ἀποφθεγματικὰ ἐδῶ κι' ἐκεῖ φαινομενικῶς ἀσύνδετα γιὰ τὸν ἀσυνήθιστο ἀναγνώστη. Καὶ ὅμως, ὁ ἐσωτερικὸς κρίκος ποῦ τὰ σπιντοδένει, εἶνε δυνατὸς καὶ ἀλύγιστος, γιατί εἶνε σφυρηλατημένος ἀπὸ τὴν μελαγχολία τοῦ ποιητῆ γιὰ τὸν γύρω του κόσμον ἀπὸ αὐτὸ τὸ κάτι τι, ποῦ σπαράζει πάντα τὴν σκέψιν ἐκείνου, ποῦ βαθιὰ ἀναλογίζεται, σὰν τὰ βλέμματά του ἀνήσυχτα βυθίζονται μέσα εἰς τὰ δημιουργήματα ποῦ ἐπιδεικνύει γύρω μας ἡ αἰωνία Κυβέλη. Καὶ αὐτὸ τὸ κάτι τι, μὲ μιὰ τέχνη Σοφοκλεικὴ, τὸ ἐνσαρκώνει εἰς τὰ «Φυλλαράκια» του ὁ Μωρεᾶς, ὅπως ἄλλως τε εἰς ὅλα τὰ ἔργα του καὶ μᾶς τὸ ἀναπαριστᾷ μὲ τὸ μοναδικὸ ἐκεῖνο θέλημα τῆς ὁμορφίᾳς, ποῦ μόνον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐγνώριζαν ν' ἀναπαριστοῦν.

Ἀναγνώσατε ὅμως αὐτὲς τὶς λίγες γραμμές. Εἶνε φωτεινὲς ὅπως ὁ ἀπτικὸς οὐρανός.

ΑΠΡΙΛΙΑΤΙΚΗ ΒΡΟΧΗ

— Ἐβρεξε κι' ὁ ἄγέρας σαλεύει τὰ κλωνιά τῶν πασχαλιῶν. Μέσα στὸν κῆπο τοῦ φυτοκόμου, ἕνας δεντρῶνας κρασόχρωμος φουντώνει, κεντρίσμενος εἰς τὴ μέση τῆς κορυφῆς, μ' ἕνα λοφίο ἀπὸ πράσινα φυλλαράκια.

Τὸ περιβόλι τοῦ φίλου μου περβολάρη εἶνε ὀλάδειανο τώρα ἀπὸ τὶς γλάστρες του. Ῥημασμένο εἶνε κι' ἡ γῆ κάτω ἀπὸ τὸν θολωμένο οὐρανὸ, ἀπλώνεται κι' αὐτὴ σκοτεινιασμένη μ' ὅλη τὴν βελουδένια χλόη τοῦ Ἀπριλίου.

Σ' τὸ πλατὺν ἀγροκήπιο τὰ καρποφόρα δέντρα ὑψώνονται ἀμέριμνα καὶ γεμάτα ἀπὸ ὑπόσχες. Μπροστὰ εἰς τὸ χομηλὸ σπιτάκι μὲ τὰ σταχτιά παραθυρόφυλλά του καὶ τὰ σκοροφαγωμένα διχτυωτά του, ἄλλα δέντρα ἀράδα-ἀράδα ψηλὰ καὶ λιγνά, μὲ τὸν πόθο ν' ἀρέσουν ἀκόμα, ξαναρχίζουν τὴν ἀνθησὴ τους.

Τί ἄραγε νὰ συμβαίνει κι' εἶνε ἡ καρδιά μου τόσο χαρούμενη; Ὅμοια μὲ τὸ σπουργίτι ποῦ πέταξεν ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ παραθυριοῦ μου.

Ὅχι, ὄχι ὦ Παρμενίδη, ἡ σοφία σου παρηγορεῖ πάρα πολὺ. Κι' ἂν δὲν εἴσαι σὺ, θὰ εἶνε τότε τὸ μελίβρυτο στόμα τοῦ Πλάτωνα. Μ' ἄς ξαναστρέψω εἰς τὴν θλίψιν μου».

Καὶ εἶνε αὐτὴ ἡ εἰκόνα ἡ θλιβερὴ τοῦ χαλασμένου σπιτροῦ καὶ τοῦ ρημασμένου κήπου ποῦ μᾶς πλημμυρίζει τὴν ψυχὴ ἀπὸ μελαγχολία, καὶ εἶνε ἡ σκέψιν τοῦ ἡ ὀλόγουμνη ποῦ μᾶς προκαλεῖ τὸν θαυμασμό.

Πέτρος Ζητουνιάτης